

Vrije ruimte

Slow science en haar erfgenamen

Tim Cassiers

In 1990 schreef Eugene Garfield – grondlegger van het bibliometrische meetsysteem – in ‘The Scientist’ een pleidooi voor slow science. Dit pleidooi ging in tegen de onrealistische verwachtingen vanuit publiek en overheid rond de snelle ontwikkeling van ‘cures for pain’. Wetenschap, zo stelt hij, evolueert traag en noodzaakt lange en volgehouden inspanningen.

De Slow Science Academy moet een plaats zijn waar ideeën kunnen rijpen

Ironisch genoeg zijn het net de indexcijfers ontwikkeld door Garfield die door latere aanhangers van slow science met de vinger worden gewezen. Omdat deze gingen gelden als belangrijkste evaluatiecriteria werken ze net fast science in de hand, zo stelde onder meer de Franse antropoloog Joel Candéau. Die lanceerde in 2010 een oproep voor slow science, naar analogie met de slow food beweging. Tezeldertijd zag in Berlijn de Slow Science Academy het levenslicht. Onder het motto “We need time to think”, hield deze een pleidooi gericht aan overheden en beheerders om wetenschappers tijd te gunnen, maar evengoed aan collega-wetenschappers om die tijd ook te nemen. De Slow Science Academy moet een plaats zijn waar tijd en ruimte is voor debat en waar ideeën kunnen rijpen.

In Vlaanderen heeft deze slow science beweging recent heel wat deining veroorzaakt. Directe aanleiding was de ‘aardappelloof van Wetteren’. Een wetenschapster aan de KU Leuven werd ontslagen omwille van haar aanwezigheid op en steun aan een actie die gericht was tegen een veldproef met genetisch gemanipuleerde aardappelen. Slow science kwam al snel naar voren als een belangrijk actiepunt van de mensen die kritisch stonden tegenover het ontslag. Er kwam begin 2013 een ‘Slow Science Manifesto’, waarbij het accent deels verschoof van de publicatiedruk naar een algehele systeemkritiek. De initiatiefnemers zagen de aardappelkwestie als een symptoom van de manier waarop wetenschap wordt bedreven in de huidige maatschappij. In hun manifest, dat 580 handtekeningen verzamelde, vroegen ze tijd om de rol van wetenschap in de maatschappij te bevragen. Wetenschap is geen ‘business’, zo stelden ze, en mag niet onderworpen worden aan marktprincipes. Ze staat niet ten dienste van economische actoren en

hun belangen, maar van de hele maatschappij en de uitdagingen waar deze voor staat. Kennis en onderricht hierin moeten gemeengoed zijn, open en toegankelijk voor iedereen. Er is daarom nood aan goede praktijken en ideeën die afwijken van de huidige management benadering van wetenschap, waar kwantiteit en meetbare output vooropstaat.

Een paar maanden later richtten enkele jonge onderzoekers de Actiegroep Hoger Onderwijs (AHO) op, met als doel de gefragmenteerde kritiek op het wetenschappelijk bedrijf te bundelen en te vertalen in meer concrete eisen. Ze richtte haar pijlen voornamelijk op de publicatiedruk en het gebrek aan carrièremogelijkheden. Publiceren zou een middel moeten zijn, zo stelden ze, maar lijkt verworden tot een doel op zich. Dat schaadt niet alleen de kwaliteit van de output, maar fruikt eveneens academici in hun werk maar ook privé. De AHO vraagt daarom om de financiering zoals bepaald door het Vlaams decreet Hoger Onderwijs te herzien. Daarnaast moeten er middelen vrijgemaakt worden voor doorgroeimogelijkheden voor academici en voor loopbaanbegeleiding van jonge onderzoekers. Meer dan 5000 mensen ondertekenden deze open brief, die bijgevolg heel wat persaandacht kreeg.

Ook in Nederland kreeg slow science navolging. De ‘Science In Transition’ beweging wil nadenken over de fundamenteën van de wetenschap. De centrale plaats die het wetenschapsbedrijf nu inneemt in de samenleving heeft volgens de beweging geleid tot mythevorming omtrent de onfeilbaarheid van wetenschap en een groot vertrouwen van het publiek. Dit onrealistisch beeld brengt de wetenschap net in gevaar brengt wanneer zich dan schendingen van de onafhankelijkheid van wetenschappers voordoen. Er moet daarom meer open worden gecommuniceerd over het functioneren én het falen van wetenschap. Bovendien leiden kwantitatieve evaluatiecriteria, samen met professionalisering en competitie, naar wetenschap die niet het maatschappelijke belang diene, maar wel het eigenbelang als onderzoeker (carrièreplanning) en als afdeling (financiering). ‘Science In Transition’ pleit daarom voor een democratische controle op wetenschappelijke agenda.

Men kan stellen dat dé slow science beweging niet bestaat. Het is veeleer een vlag waar vele academici zich van bedienen. Wel delen al deze initiatieven een kritische visie op het functioneren van het huidige wetenschapsmodel.

Meer weten? Kijk op www.petities24.com/slow_science_manifesto, actiegroep Hoger Onderwijs.wordpress.com/, www.scienceintransition.nl/.